

Söyleşiler

KARAKUTU DERNEĞİ'YLE SÖYLEŞİ

Göze Orhon*

“Karakutu, geçmişten dersler çıkarmak için çalışıyor. Çünkü adalet ve barış için hatırlamanın elzem olduğuna inanıyor”.

Karakutu Derneği'nin kuruluş sürecinden biraz bahseder misiniz? Dernek hangi motivasyonlarla kuruldu?

Karakutu, bir kaç kişinin hayallerinin sonucu doğdu, kurmaya karar verdikten sonra bu işe inanan diğer insanlar aralarına katıldı. Karakutu, geçmişten dersler çıkarmak için çalışıyor. Çünkü adalet ve barış için hatırlamanın elzem olduğuna inanıyor. Toplumun, özellikle gençlerin, resmî tarih yaklaşımı ile sunulanlar dışındaki anlatıları duymasını mümkün kılmak ve aynı olay ya da durumlara başka açılardan da bakılabileceğini hatırlatmak ise temel motivasyon.

Özellikle “gençlerin katıldığı hafıza projeleri”ne yoğunlaşmış görünüyorsunuz. Toplumsal travmaların hatırlanması söz konusu olduğunda genç nesilleri neden önemsiyorsunuz?

Günümüz Türkiye'sinde gençler; mevcut gençlik algısı, kültürel etmenler ve ekonomik koşullardan olumsuz olarak etkilenmektedir. Gençlerin bireysel gelişimi, toplumsal

* Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü. gozeorhon@gmail.com
Söyleşi Tarihi: 20/10/2014

yapılara sivil ve siyasi katılımda özerklik kazanmaları dikkate alınmamaktadır. Gençler, demokratik katılım süreçlerinde özerk bireyler olarak gözetilmemekte ve yer alamamaktadır.

Buna ek olarak hafıza ve tarih gibi “geçmiş”le bağdaştırılan konular gençler gibi “gelecek”le bağdaştırılan bir konuyla bir arada yaygın olarak düşünülüyor. Hâlbuki her ikisi de “bugün” ve dolayısıyla gelecekle ilgili alanlar. Gençlerin Türkiye’nin demografisindeki yeri ve çarpan etkisi düşünüldüğü zaman, toplumsal barışın tesisi için çalışan Karakutu gibi bir inisiyatifin de temel bileşeni olarak düşünülmesi mümkün oldu. Hedef hep yapıldığı gibi gençlere yeni şeyler “öğretmek” değil sadece eleştirel düşünce ve merak duymaya davet edecek yaratıcı araçlarla akranlarıyla birlikte düşünmelerine olanak sağlamak.

Gençlerle geçmişle yüzleşme çalışmaları yapmanın önemli nedenlerinden biri de bizzat yaşanmışlık kadar post-belleğin (*postmemory*)—yani geçmişe dair önceki kuşaklardan, eğitim kurumlarından, medyadan ve farklı kaynaklardan edinilen bilgilerin—gençler tarafından nasıl kurgulandığının ve anlatıldığının önemidir.

Türkiye’de önceki kuşaklar çeşitli nedenlerden dolayı geçmişi unutup, unutturup sessizleştirerek geleceğe yönelirken genç kuşağın bireysel ve toplumsal belleğin ve kimlik politikalarının vurgulandığı bir dünyada yetişmesi ve yeni medya teknolojilerini, sosyal medya araçlarını kullanırken daha yaratıcı ve yetkin olabilmesi göz önüne alınırsa, gençlere yönelik ve onlarla birlikte yapılacak yüzleşme çalışmalarının özgün değeri daha iyi anlaşılacaktır.

Hafıza Yürüyüşü gibi son derece yaratıcı, içerici ve yenilikçi bir eylem gerçekleştirdiniz. Böyle bir eylem tasarlarkenki motivasyonlarınızdan, beklentilerinizden biraz bahseder misiniz? Eylem sürecinde nasıl tepkilerle karşılaştınız? Sonrasında ne tür geri bildirimler aldınız?

Sıradan insanların yaşam öyküsü ve gündelik pratikleri—kenti, sokakları kullanma ve anlamlandırma şekli, mekân ve anlatılarla kurduğu bağ, “hakikat” olarak aktarılanı sorgulama ya da sorgulamama tavrı gibi—hem resmî tarihi ve birçok miti yeniden üretiyor, hem de korku ve nefretin temellerini atıyor. Öznel ve toplumsal kimliklerini oluşturma çağındaki gençlerin geçmişi nasıl tanımladıklarını, aile, yerel toplum, eğitim sistemi ve medya gibi kaynaklar yoluyla yapılan geçmişe dair aktarımları nasıl deneyimlediklerini anlamak önemli. Bu süreçlerdeki sessizleştirmelere ve çatışmalara rağmen gençlerin kendi geçmişlerini araştırmak için olası çabalarının geçmişle yüzleşme, toplumsal barış ve demokratikleşmeye önemli bir katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Belirttiğimiz gibi ana bileşenimiz Türkiyeli gençler... Türkiye toplumunun çoğunluğunu oluşturan, seslerini yeterince duyuramayan, yetişkin toplum ve onun kurumları tarafından kısıpaca alınmış ama ciddi bir dönüştürücü potansiyele sahip olan gençler. Dolayısıyla her gün geçtiğimiz sokaklara, caddelere, kanıksadığımız manzaralara yeniden bakmak ve onlarla aramızdaki bağı düşünmek; yaşadığımız kentin, ülkenin, toprağın sadece bize ait olmadığını, başka insanların ve halkların da buralarda yaşadığını bilmek, hatırlamak daha geniş ufuklu bakmamıza ve hatta daha az “milliyetçi” eğilimler göstermemize yardımcı olabilir.

Henüz geliştirme sürecinde olduğumuz çalışmanın üretiminde yer alan gençler ve fikri paylaştığımız akademisyenlerden oldukça güzel geri dönüşler alıyoruz.

Hatırlamanın adalet ve barışın inşasında nasıl bir yeri olduğunu düşünüyorsunuz?

Türkiye’de farklı kesimler arasında yaşanmakta olan güncel sorun ve çatışmalarda yakın geçmişe dair farklı deneyim ve hafızalar önemli bir rol oynuyor. Türkiye’de toplumsal barışın tesis edilmesi demokratikleşme için yenilikçi adımların atılmasına bağlı. Bu adımlardan biri, geçmişe farklı bir gözle yeniden bakılması yoluyla tabulaşmış konularla yüzleşmek. Böyle bir yüzleşme, ulusal tarih ile kişisel bellek

arasındaki ilişkiyi sorgulamaya ve devletle vatandaş arasında yeni bir sözleşmenin yolunu açmaya imkân sağlayabilir. Genç kuşağın geçmişe dair algılarını ve bu geçmişin gençlerin kimlik ve öznelliklerini oluşturma süreçlerine etkilerini araştıran her türlü çalışma toplumsal uzlaşmaya ve demokratikleşmeye katkıda bulunuyor.

Hatırlama ve unutmama bir politik mücadele alanı olarak görüldüğünde, Karakutu Derneği kendini bu mücadele alanında nasıl konumluyor?

Hatırlama da elbette seçerek gerçekleştirilebilecek bir eylem. Dolayısıyla onu bir politik mücadele alanı yapan aslında nasıl ve neye göre soruları oluyor. Bu noktada değerlerimizin neler olduğunu belirtmek fikir verici olabilir:

- Devletlerden, hükümetlerden ve siyasi partilerden bağımsız;
- Irk, dil, din, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, siyasi görüş ve benzeri nedenlerle uygulanan her türlü ayrımcılığa karşı;
- Her zaman ve her koşulda şiddetin her türlüsüne ve militarizme karşı;
- Yeryüzündeki tüm canlıların adil koşullarda yaşama hakkına inanan ve her türlü eşitsizliği sorgulayan;
- Gönüllülerine ve destekçilerine karşı şeffaf;
- Gençlerin aktif katılımını ve yaygın öğrenmeyi benimseyen bir kuruluşuz.

Türkiye’de özellikle son on yıl içerisinde geçmişe yönelik gözden geçirme/hesaplaşma girişimleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hepsi çok değerli. Adı konmadan ve el yordamıyla aslında çok daha uzun yıllardır bu alanda çalışmalar yapılıyor. Ancak kavramsal çerçevesi ve özgün yöntemleri son on yıldır oluşmaya başladı. Hem şimdiye kadarki çalışmalarını bir araya getirmeye çalışan hem de çok farklı temalarda sergiler, dokümantasyon çalışmaları, bilgi/belge arşivleme

çalışmaları gibi çabalar oldukça önemli. Bu alan Türkiye’de çok yeni ve yapılacak her tür çalışmanın değeri büyük.

Karakutu Derneği Türkiye’de ve uluslararası alanda benzer alanlarda faaliyet gösteren diğer örgütlerle işbirliği içinde mi ya da gelecekte böyle bir işbirliği düşünüyor mu? Bu tür bir işbirliğinin içeriğine dair taslak planlarınız, fikirleriniz nelerdir?

Henüz çok yeni kurulmuş olduğumuz için stratejik olarak işbirliği ve ortaklık planlarımız netleşmiş değil. Ancak içinde bulunduğumuz alanın da doğası gereği şu ana kadar bile Almanya merkezli bir STK (KIGA Berlin), Toplum Gönüllüleri Vakfı ve Sabancı Üniversitesi Gender Forum”la proje bazlı ortaklıklarımız oldu. Gelecek dönemde elbette çok daha sistemli işbirliklerine ve partnerliklere hem yerel hem de uluslararası anlamda açık olacağız.

Diğer hafıza girişimlerinin yanı sıra, gündelik hayata nüfuz eden, gündelik karşılaşmalar yoluyla kişilerin geçmişle basit biçimde karşı karşıya gelmesini sağlayabilecek, kente dair yeni tasarımlar mümkün mü? Genel olarak “hatırlama durakları” diyebileceğimiz (ve sözgelimi, Almanya’dan *Holocaust* bağlamında örnekleri sıkça görülen) sokak isimleri, kaldırım taşları, plaketler ve resmî, epik, mitleştirici/ mistifiye edici değil, aksine, basit ve gündelik “hatırlatma” girişimleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Diğer ülkelerdeki örnekleri inceleme şansınız oldu mu? Türkiye’de bu kapsamda ne tür çalışmalar yapılabilir?

Elbette. Bu çalışmalara başlamadan önce çeşitli ülkelere çalışma ziyaretleri yaptık ve muadil pek çok kurumla konuşup tartıştık. Hafıza Yürüyüşü Projesi de bu beyin fırtınası toplantıları sonucunda çıktı ve gelişmeye başladı. Dünyada bu çalışmaları gençlik çalışmasıyla birleştiren çalışmalar öncelikli olarak ilgimizi çeken kısım oluyor. Onun dışında sizin de yukarıda saydığınız gibi pek çok ilham verici örnek var.

Bir arşivleme çalışmanız ya da ileriye dönük arşivleme projeleriniz var mı?

Arşivleme çabası için öncelikli başlıklar ne olur/ olurdu?

Arşivleme çok farklı bir uzmanlık alanı. Doğrudan bizim önceliklerimiz içerisinde değil. Orta vadede sınırlı kapasitemizi gençler için farklı araçlar geliştirmek için kullanmaktan yanayız.